

strengthen the individualization and differentiation of learning, to develop and deepen the digital competence of an individual.

Keywords: *educational process, strategic goal, modern challenges, transformation of the education system, digitalization of education, digital competence, digital technologies.*

378.017.4:321(477:4)

Любов Пшенична

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2840-2189

Вікторія Лисянська

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0009-0007-5802-4805
DOI 10.24139/2312-5993/2023.03/191-208

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

*Українці мусять стати нацією,
коли не хочуть зостатися паріями серед народностей.*

Прийшов той час – час життя...

Михайло Грушевський

У статті розкрито вплив євроінтеграційних процесів на розвиток української державності. Основну увагу зосереджено на ціннісних орієнтаціях як загальнолюдських, так і в інтерпретації із європейськими. Обґрунтовано, що виховання громадянина і патріота України у закладах освіти зосереджені на духовних цінностях, які впливають на розвиток державності та прискорюють євроінтеграційні процеси. Визначено, що Україна розпочала шлях асоційованого члена Європейського Союзу у один із найважчих періодів своєї історії, у час протистояння зовнішній агресії та подолання її наслідків, а тому євроінтеграційні процеси, як ніколи, мають вагомий вплив на розвиток української державності.

Ключові слова: *Україна, євроінтеграційні процеси, Європейський Союз, демократія, державність, цінності, співпраця, загальнолюдські цінності, європейські цінності.*

Постановка проблеми. Характерною рисою сучасного світового розвитку є інтенсивний розвиток інтеграційних процесів, як у світі, так і в Європі. На європейському континенті цю функцію виконує Європейський Союз, де інтеграційні процеси у політичній, економічній, соціальній і духовній сферах є одним із характерних елементів сучасної Європи. Українська держава знаходиться у постійному розвитку, а тому питання європейської та євроатлантичної інтеграції є одним із найбільш складних і неоднозначних та відноситься до головних зовнішньополітичних пріоритетів України.

Ще у 2002 році Президент України у Посланні до Верховної Ради України визначив європейську інтеграцію стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку України на перспективу, проголосивши також її стратегічним пріоритетом набуття членства в НАТО, очікуючи від цього зміцнення як економічної, так і територіальної безпеки України.

Військова агресія РФ відкрила нові можливості для прискорення інтеграції України у європейське цивілізаційне середовище, коли 23 червня 2022 року Європейська рада надала Україні статус кандидата на членство в ЄС, відзначивши, що їй можна приєднатися до клубу та стати частиною європейської родини у майбутньому.

За кандидатство в Європейському Союзі Україна заплатила кров'ю, але вимоги, які включають весь спектр тем від освіти та культури, науки та досліджень, оподаткування та сільського господарства до зовнішньої політики, побудови громадянського суспільства з усталеними європейськими цінностями є для нас корисними й актуальними.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі євроінтеграційних процесів у європейському і світовому просторі присвячували свої дослідження вітчизняні та зарубіжні науковці у різні періоди. Так проблемою розвитку євроінтеграційних процесів в Україні та їх впливу на розвиток української держави знайшли своє відображення у наукових дослідженнях В. Копійки, А. Круглашова, П. Лі, М. Микієвича, Ю. Пилипенко; питання європейського вибору як чинника модернізації українського суспільства висвітлені у працях А. Андрейченко, І. Артьомова, А. Кудряченко, К. Смирнова, Л. Чекаленко, О. Чернопліча; до питань щодо проблем та перспектив євроінтеграції України свої наукові погляди відобразили науковці Є. Головаха, О. Ковальов, В. Корнієнко, А. Богатиренко, В. Мовчан, Н. Осадча, А. Приходько; розвитку в умовах глобалізаційних процесів та аналіз євроінтеграційних проблем України присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених Н. Антонюк, В. Вардовський, Ю. Губеня, П. Гайдуцький, Д. Дайнен, Р. Дарендорф, Д. Коен, О. Краєвська, Н. Мусис, П. Саблук, О. Шубравська, Г. Черевко, В. Юрчишин; наукові доробки, пов'язані з вивченням євроінтеграційного шляху розвитку України презентовані науковцями А. Баровською, А. Батаренко, Н. Гнидюк, С. Василенко, А. Костенко, А. Миколюка, О. Сльозко, О. Чернобай.

Разом із тим, потребує постійного наукового супроводження осмислення європейського вибору України як чинника модернізації

українського суспільства та впливу євроінтеграційних процесів на розвиток в Україні громадянського суспільства.

Метою статті є визначення впливу євроінтеграційних процесів в Україні на розвиток української державності.

Виклад основного матеріалу. Після проголошення незалежності України, так склалося в українському суспільстві, що модель успішної і процвітаючої країни відтіснила на другий план розвиток громадянського суспільства. Досвід же європейської цивілізації довів, що без постійного удосконалення та розвитку громадянського суспільства ефективний розвиток країни просто неможливий, він гальмується і взагалі припиняється, тому розвиток громадянського суспільства в Україні є одним із першочергових завдань періоду незалежності та самоутвердження. Курс на європейську інтеграцію є пріоритетом української влади та свідомим вибором громадян. Європейська інтеграція має мобілізувати українське суспільство і владу та сприяти зміцненню національної безпеки, її суверенітету і територіальної цілісності, а ще, вона тісно пов'язана з втіленням і у досягнення стратегічної мети України і українців – членства в Європейському Союзі.

Дефініція *Європейська інтеграція* – це зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві, спрямована на дуже практичні речі, які ведуть до покращення життя українців: це побудова громадянського суспільства, це світоглядні принципи, які є близькими та зрозумілими кожному українцю та об'єднують нас з європейцями більше, ніж закони та угоди; це рівність прав і можливостей жінок та чоловіків; це повага один до одного, гідність; це побудова суспільства рівноправних, активних, відкритих, впевнених у собі людей; це відповідальна влада і стабільна демократія; застосування в Україні енерго-ефективних технологій; це безпечні продукти; це сучасні Центри надання адміністративних послуг; державні сервіси; це дороги, які будуються у відповідності до стандартів Євросоюзу – це життя українців за європейськими стандартами. Її стратегічною метою є вступ України до Європейського Союзу.

Європейська інтеграція на сучасному етапі – це вирішальний напрям розвитку всього європейського континенту, який визначає модернізаційні та інноваційні процеси у третьому тисячолітті не тільки в Європі, а і в усьому світі. З часу свого заснування Європейський Союз цілеспрямовано перетворився на один із найпотужніших

політичних і фінансово-економічних центрів сучасного світу, осередок новоствореного прикладу європейської безпеки, ядро системи європейських стандартів та державності.

Євроінтеграція – це практичні вигоди, які отримує кожний громадянин України від того, що країна починає жити за новими, високими стандартами. Це можливості, які відкриваються для українських підприємців, студентів, виробників завдяки можливості навчатися в Європі та постачати туди свої товари.

Основна мета європейської інтеграції досягається в забезпеченні мирного, стабільного процвітання країн-членів Європейського Союзу, яка здатна ефективно впливати на світову політику та вирішувати глобальні проблеми.

Досягнення стратегічної мети щодо набуття Україною статусу асоційованого члена, а у перспективі і повноправного члена Європейського Союзу не відбувається миттєво. Отримання статусу складний і тривалий процес, який потребує формування відповідних внутрішніх передумов шляхом проведення системних реформ соціально-економічної системи, розвитку громадянського суспільства, зміцнення демократичних інституцій, здійснення правових та інституційних реформ, спрямованих на розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки, пошуку найбільш ефективної моделі забезпечення національної безпеки, розвитку нашої держави як незалежної та суверенної.

Процес євроінтеграції включає в себе такі етапи, як підписання угод між країнами, які є членами Європейського Союзу, адаптація законодавства країни до їх європейських стандартів, підготовку до вступу до Євросоюзу та, нарешті, вступ до ЄС; це реформи в політичній, економічній та соціальній сферах, які мають на меті підвищення сумісності між країнами та підвищення їх ефективності, а ще висока свідомість громадян України.

У 1991 році з моменту визнання незалежності України були започатковані взаємовідносини між Україною та Європейським Союзом. З цього моменту Україна розбудовує взаємовідносини та скеровує зовнішню політику, спрямовану на членство в Європейських Співтовариствах за умови, що таке членство не надасть шкоди національним інтересам України.

Між Україною та Європейськими Співтовариствами була підписана Угода про партнерство і співробітництво, метою якої є підтримка взаємовигідних і стабільних відносин з широкого кола

політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань, яка стала першим етапом у напрямі до асоційованого, а з часом і повного членства в Європейському Союзі. Після цього було укладено низку галузевих угод та документів міжнародно-правового характеру, щодо здійснення співробітництва між Україною та Європейським Союзом.

Вступу України у 2008 році до Світової організації торгівлі розширює інтеграційні процеси у таких напрямках, як проведення успішних переговорів та утворення митного союзу між Україною і Євросоюзом щодо ліквідації митних та правових перешкод у цій сфері; удосконалення законодавства України згідно з європейськими стандартами стосовно пріоритетних сфер правового регулювання; міжнародний діалог, що стосується питань науки та освіти, енергетики, економіки.

Наступним кроком руху до членства у Євросоюзі стала участь України у ініціативі Європейського Союзу **«Східне партнерство»**, яка була започаткована на Празькому установчому саміті у 2009 році за пропозицією Польщі та Швеції з метою поглиблення співпраці держав Східної Європи. До складу увійшли, крім України, 28 держав-членів Євросоюзу та східно-європейські країни – Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова.

Східне партнерство розглядається передусім як форум для багатостороннього діалогу з питань впровадження реформ та відносин з Євросоюзом, а для України безумовним пріоритетом є розвиток відносин з Євросоюзом у двосторонньому форматі.

2010 рік був ознаменований прийняттям Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», який визначив, що однією з основоположних засад зовнішньої політики України є забезпечення її інтеграції у європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі, які спонукають технологічну модернізацію виробництва, відхід від інертного індустриального розвитку і його заміну на інноваційний. Цього року Європарламент ухвалив резолюцію щодо України, у якій підкреслив, що Україна має право подати заявку на членство в Європейському Союзі (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її виконання до 2025 року).

Відмовою керівництва України у листопаді 2013 року від підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, став початок масової мирної національно-патріотичної акції на захист євроінтеграційних прагнень народу, проти корупції, свавілля

правоохоронців по всій Україні, що отримав назву «Євромайдан», який став відправною точкою, коли свідомість почала прокидатися.

У березні 2014 року, після перемоги у Революції гідності, Верховною Радою України була прийнята Постанова «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі», яка підтвердила незворотність курсу України на європейську інтеграцію чим зробила черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (Про засади внутрішньої і зовнішньої політики, 2010).

Підписання та ратифікація Угоди у 2014 році про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначили новий формат відносин, який спонукав до необхідності імплементації великої кількості європейських нормативних актів, що стосуються функціонування державного сектору. Першочерговим завданням України стало спрямувати власні зусилля на великий обсяг складних перетворень внутрішньо-політичного характеру.

На виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом Кабінетом Міністрів України був розроблений та затверджений План заходів з її імплементації до 2017 року, який у майбутньому був оновлений і таким чином поступово Євроінтеграція в Україні набувала якісно нового змісту: з декларативного зовнішньополітичного курсу вона перетворилася на комплексну внутрішню політику українських реформ (Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі, 2014).

Стратегія національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України у 2015 році, визначила впевнений курс на забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та стратегічні орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації українського законодавства до норм і правил Європейського Союзу.

Ще одним із важливих кроків до членства у Європейському Союзі стало підписання у червні 2016 року Угоди між Урядом України та Європейським співтовариством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та асоційовану участь України у Програмі наукових досліджень та навчання Євратом (2014-2018), яка набрала чинності для України з жовтня 2016 року.

Навіть не отримавши статусу члена Європейського Союзу у 2017 році відбулося підписанням Угоди про безвізовий режим України з Євросоюзом, завдяки якому громадяни нашої держави користуються безвізовим режимом щоб подорожувати з туристичною метою, для участі в симпозиумах, науково-практичних конференціях, конкурсах, змаганнях, для проходження лікування, академічної мобільності, їздити у відрядження, відвідувати родичів.

Наступним кроком на шляху до Європейського Союзу (лютий 2019 року) стала ухвала Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)», метою якого є законодавче закріплення в Конституції України цивілізаційного вибору, європейської ідентичності українського народу та незворотності стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору (Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2017).

Процеси, пов'язані з євроінтеграцією, надзвичайно різноманітні та складні, вони стосуються різних аспектів економіки, політики, освіти та культури. Основною складовою процесу євроінтеграції України є:

- реформи у сфері законодавства та державного управління, проведення інституційних реформ, спрямованих на підвищення ефективності державного управління, боротьбу з корупцією та підвищення рівня демократії та прав людини, розвиток механізмів діалогу між державою та громадськістю;

- економічні та фінансові реформи, які забезпечать стійкий економічний розвиток країни та виконання європейських стандартів у цих сферах, стабілізують макроекономічну ситуацію, що приведе до зниження інфляції та дефіциту бюджету, стимулюватиме розвиток ринкової економіки, розвиток інфраструктури, підтримку малих та середніх підприємств, покращення бізнес-клімату;

- реформи у сфері фінансового сектору, спрямовану на зміцнення банківської системи та підвищення її надійності;

- реформи, спрямовані на зниження бар'єрів для входу на ринок та підвищення якості продукції;

- забезпечення збереження прав інтелектуальної власності, що сприятиме розвитку інновацій та залученню інвестицій;
- реформи з розвитку інфраструктури, як транспортної, так і енергетичної;
- реформи, спрямовані на підвищення якості доріг та інших транспортних мереж, а також на забезпечення енергетичної безпеки та ефективності;
- реформи, щоб забезпечити захист прав людини та покращення якості життя своїх громадян, доступу до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, захисту прав меншин та інших вразливих груп населення;
- реформи судової системи, поліції та інших органів державного управління, забезпечивши їх незалежність, ефективність та прозорість, розвиток альтернативних механізмів регулювання спорів, таких як арбітраж, захисту прав людини, контроль за владою, боротьба з корупцією та організованою злочинністю, забезпечення доступу до інформації.

Важливою складовою процесу євроінтеграції є сприяння розвитку демократії та прав людини в Україні, що підвищує рівень захисту їх прав, заснованих на базових європейських цінностях свободи і демократії Європейського Союзу – Повага до людської гідності, Свобода, Демократія, Рівність, Верховенство права, що є близькими та зрозумілими кожному українцю Європейські цінності.

Євроінтеграційні процеси підштовхнули вітчизняних та закордонних науковців А. Біне, І. Бега, А. Бульвінського, О. Вишневського, О. Горенка, Д. Дьюї, І. Зязюна, А. Лай, О. Сухомлинської, О. Шморгуна теоретично осмислити сутність європейських цінностей, їх органічність для українців та перспективи адаптації до європейських стандартів; аналіз національних цінностей та зіставлення їх з європейськими відображено у наукових доробках Т. Аболіної, О. Вишневського, А. Єрмоленко, О. Кисельова, Д. Плахти; розвиток ціннісних орієнтацій та професійних інтересів педагогів вивчався К. Бахановим, І. Богдановою, В. Вороновою, Л. Горбуновою, С. Івановою, М. Мерзляковою, І. Ширяєвим.

Ми поділяємо думку Г. Ващенко, який зазначав, що традиційний європейський виховний ідеал ґрунтується на засадах гармонійного розвитку людини. Гармонійність він розумів не як розвиток всіх якостей людини до однакового рівня, а як цілісність, де певна її якість

посідає центральне місце й відіграє роль стрижня, навколо якого органічно об'єднуються всі особисті якості людини. Такою якістю в тогочасних умовах учений вважав безмежну відданість Богові й Батьківщині (Ващенко, 1994, с. 185).

Становлення європейських цінностей має давню історію, бо бере свій початок із ранньомодерної епохи видатних мислителів: Т. Гоббса, І. Канта, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, а новітній період якої розпочався після Другої світової війни. Першою організацією, що була покликана об'єднати європейські країни для забезпечення та втілення ідеалів і принципів, стала, створена у 1949 році, Рада Європи, умовою вступу до якої стало визнання прав і свобод громадян у країнах-членах, тобто визнання базових європейських цінностей. Україна увійшла до складу цієї організації тільки у 1995 році.

Вступ України до Європейського Союзу не означає розчинення української нації в євроспільноті ціною втрати власної унікальності, сліпого копіювання цінностей, які століттями формувалися в Європі нібито без участі України, та і сам І.Франко стверджував, що українська нація має бути пов'язана із загальноєвропейськими цінностями, але не за рахунок національних.

Ми добре знаємо, що з давніх часів Київська Русь була осердком творення справжніх цінностей, які поширювала в Європі і в першу чергу ще Анна Ярославна – Анна Київська - українська княгиня із Києва, найрозвиненішої столиці Європи XI століття, донька Ярослава Мудрого, онука Володимира Великого, королева Франції, просвітителька французького народу. Українців завжди визнавали найосвіченішою нацією, їх обирали професорами та ректорами Європейських університетів, а з українських академій виходили гетьмани і митрополити, філософи і митці, реформатори України, тож ключові цінності сучасного Європейського Союзу та традиційні українські цінності ще з періоду Нового часу є «типологічно і концептуально близькими», адже «Україна історично формувалась як держава європейського кола культури, як частина європейського цивілізаційного світу» (Бульвінський, 2014, с. 20).

Базові європейські цінності - це фундаментальні права та свободи людини, демократичні принципи державного устрою, а також правова і соціальна держава, що знайшли своє відображення у документі «Хартія основних прав Європейського Союзу». Прийняття

цього документу було викликане необхідністю визначити спільні цінності нового політичного утворення - *Європейського Союзу*.

Сформовані в епоху Просвітництва, закріплені в Хартії прав людини Ради Європи, Хартії Європейського Союзу з основних прав людини, у Договорі про Європейський Союз європейські цінності представляють морально-етичні начала як європейської, так і світової цивілізації.

Дотримуватися і поважати визначені цінності – обов'язок як членів Європейського Союзу, так і держав, що бажають вступити до його складу. Неповага до цих цінностей може спричинити застосування до держави-порушника санкції у вигляді призупинення певних прав, пов'язаних з членством в Євросоюзі. Ст. 7 Договору про Європейський Союз наголошує, що у випадку порушення якою-небудь державою-членом цінностей, Рада, після підтвердження зазначеного порушення, може направити державі-порушникові рекомендації щодо негайного усунення причин, що викликали подібну ситуацію, а у випадку серйозного та стійкого порушення визначених цінностей, може ухвалити рішення щодо призупинення окремих прав.

У рамках співпраці з Євросоюзом, Україна здійснила низку реформ, спрямованих на забезпечення свободи, надійної правової системи та покращення регулювання ринку. Ухвалено новий закон про державні закупівлі, запроваджено електронне декларування майна чиновників, реформовано пенсійну систему, запроваджено нову законодавчу базу для енергетичного сектору. Активною є співпраця у сфері безпеки та оборони, у рамках якої реалізуються проєкти спільного навчання, обміну досвідом та реформування оборонного сектору.

Сповідування і дотримання європейських цінностей забезпечує участь нашої держави в європейських інституціях, які мають строгі вимоги до демократичних стандартів та прав людини. Для прикладу: для вступу до Євросоюзу Україна повинна прийняти Копенгагенські критерії, які охоплюють такі аспекти, як демократія, права людини, ринкова економіка та здатність приймати на себе зобов'язання Євросоюзу, адже євроінтеграція – це більше, ніж просто вступ до Європейського Союзу, це процес, який збільшить ефективність та економічний розвиток України, зміцнить демократію та захист прав людини.

Шлях України до Європейського Союзу тернистий, тому закономірне повернення України в європейський простір спонукало до формування в українського народу проєвропейського мислення, налаштованості на розбудову європейської держави, бо перш ніж

претендувати на статус громадянина Всесвіту, треба стати громадянином України, тож для нас найважливішою умовою суспільно-політичного відродження країни є подальший розвиток усіх складових національного виховання, відродження національної самосвідомості та побудови громадянського суспільства.

Патріотизм громадянського спрямування – це любов до свого, рідного містечка, вулиці, рідної хати, громади, батьківщини, українського народу, турбота про його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави. Бути патріотом – це любити Україну разом з бажанням допомагати іншим, це вміння духовно підняти, усвідомити, що рідна земля – безумовна цінність, відчуття це розумом і почуттями, адже патріотизм – основа духовного становлення громадянина.

Процеси української євроінтеграції спонукали розроблення та прийняття низки законодавчих та нормативно-правових актів, які визначили завдання з формування в українців високої патріотичної свідомості, національної гідності, розумових і фізичних якостей, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку та розвитку почуття особистої відповідальності за долю країни. Це Закони України, постанови Верховної ради України, Укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази і листи Міністерства освіти і науки України, документів органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, одним з яких є Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її виконання до 2025 року (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її виконання до 2025 року).

Головною метою Концепції є формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, патріота України, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, спадкування духовних і культурних надбань Українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.

Сама Концепція не виховує громадянина, цим документом визначено стратегію комплексного, цілеспрямованого процесу щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості,

почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави, де цінність громадянина – носія національної та людської гідності, патріотизму, порядності, творця матеріальних та духовних цінностей є провідною, яка реалізується шляхом системної цілеспрямованої співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських, благодійних, релігійних організацій та інших інститутів.

Для створення соціально-педагогічних умов для реалізації національно-патріотичного виховання у закладах освіти впроваджується медіа-освіта, спрямована на підвищення рівня медійної та інформаційної грамотності, патріотичної свідомості, розвитку критичного мислення; здійснюються заходи науково-дослідницького та освітньо-просвітницького спрямування з відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України; проводяться тижні правової освіти, тематичні конкурси, вікторини, змагання; залучення учасників освітнього процесу до пошуку, охорони, збереження народної культурної спадщини України; організуються та проводяться фізкультурно-оздоровчі та спортивні заходи, що сприяють національно-патріотичному вихованню. Всі ці заходи проходять з високою активністю учасників, за підтримки влади, залученням військовослужбовців Збройних Сил України, учасників Антитерористичної операції, учасників бойових дій російсько-української війни.

Досягнення доленосного вибору можливе лише за ціннісної консолідації суспільства. Нажаль процес впровадження європейських цінностей гальмується, йому перешкоджають несумісність ціннісних систем: задекларованої та реальної. 2022 рік став великим викликом для України і всього цивілізованого світу: російська військова агресія та масові воєнні злочини, активна інформаційна війна та пропаганда, наявність власних біженців, втрата територій, дали Україні підстави засумніватися в ціннісних гарантіях її безпеки, але консолідація українців, їх невтомне бажання виборювати свободу, а високий патріотизм і героїчні вчинки упевнено ведуть Україну до Перемоги.

З початком повномасштабної війни, ми дуже швидко зрозуміли, що тил не менш важливий за фронт, тож метою освітньої діяльності в закладах освіти є виховання майбутніх громадян, носіїв національної та

людської гідності, патріотизму, порядності, творців матеріальних та духовних цінностей, виховання і розвиток у них творчого потенціалу та соціальної активності особистості, формування її системи гуманістичних цінностей, де цінність громадянина є провідною. Виховна система роботи в Україні базується на національних рисах і самобутності українського народу та спрямована на забезпечення особистісного розвитку громадян відповідно до їхніх індивідуальних задатків, здібностей і потреб.

У Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка вибудована цілісна система виховання креативної, трансверсальної особистості, громадянина України, Європи, Світу, патріота. Виховна робота в Університеті базується на загальнодержавних, загальнонаціональних принципах формування високоосвіченої, культурної, патріотичної особистості – гідного громадянина своєї держави, зазначених у Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», положеннях Загальної декларації прав людини, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.), Програмі правової освіти населення України, Концепції національно-патріотичного виховання молоді, Статуті Університету.

Основні напрями виховної роботи в Університеті будуються відповідно до ціннісних орієнтирів за такими ключовими лініями:

- Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави;
- Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей;
- Ціннісне ставлення до себе;
- Ціннісне ставлення до праці та природи;
- Ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. У цей період найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичності у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінують становлення волі, характеру та інтелекту, активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття, формуються і закріплюються схильності й інтереси, визначаються життєві цілі та прагнення. Виховна мета досягається завдяки комплексному підходу і залученню до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу, адміністрації, органів студентського самоврядування.

Комплексна і цілеспрямована система заходів щодо виховання ціннісних якостей, національних рис і самобутності особистості сприяють

формуванню у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Євроінтеграційні процеси в Україні позитивним чином впливають на становлення української державності, бо нація без державності – це покалічений людський колективний організм, а **державність** – це усталений суспільний порядок усього матеріального і духовного буття цілого народу, ознаками якої є: уособлення права нації на незалежність, що є першим кроком на шляху до власної державності;

- наявність органів публічної влади: державна, місцеве самоврядування, органи законодавчої, виконавчої та судової влади, силові органи;

- державний суверенітет, як запорука верховенства держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах;

- система правових норм, які регулюють відповідні суспільні відносини;

- міжнародне визнання держави та її міжнародна правова ідентифікація.

Насамперед, українська державність – це ми, український народ, це тисячолітня історія нашого народу, що плекає рідну мову - душу кожної нації, її святиню, її найцінніший скарб, звичаї та традиції самобутню культуру; це кожен з нас, хто боронить рідну землю, навчає і навчається, розвиває і виховує, сіє і збирає хліб, лікує, будує і відбудовує країну, забезпечує роботу комунального господарства, чесно виконує свої обов'язки на робочих місцях, займається волонтерською діяльністю і робить все можливе для відбудови рідного дому.

Уперше День Української Державності ми стали відмічати 28 липня 2022 року, у часи, коли ворог робить все, щоб знищити нашу державність. І хоч прокидаємося ми від ворожих обстрілів, а на передовій гинуть кращі сини і дочки українського народу, весь народ став на захист України, бо ми єдині як ніколи, ми громадяни вільної країни, і ніколи нікому не здолати нас.

23 червня 2022 року, відбулася історична подія: Україна отримала статус кандидата на членство у Європейському Союзі. Новий етап

євроінтеграції триває на фоні широкомасштабної російської агресії, і відповідне рішення Євросоюзу щодо статусу кандидата було проявом політичної солідарності і підтримки України, яка відстоює своє європейське майбутнє, але Україні необхідно ще багато попрацювати, щоб перейти до наступного етапу процесу і цей шлях не буде швидким.

Так, ця визначна подія відбулася під час війни, тому кандидатство на членство у Євросоюзі українцями оцінюється як вагома морально-психологічна мотивація, щоб протистояти російській агресії, воюючи за свій європейський вибір та надало додаткового імпульсу здійсненню комплексу внутрішніх реформ у різних сферах і відкрило доступ до спеціальних фінансових програм з підготовки до вступу.

Український досвід «воєнної» євроінтеграції має унікальний характер. Війна: довела готовність українців захищати незалежність своєї країни, європейський шлях її розвитку; об'єднала українську націю, посилила громадську підтримку впевненого руху до Євросоюзу, активізувала процеси проєвропейської самоідентифікації громадян; активізувала двосторонні процеси євроінтеграції і змінила якість політики Брюсселя на українському напрямі (Досвід і особливості євроінтеграції в умовах війни, 2022, с. 59).

У воєнні часи Україна не послабила свого прагнення продовжувати проєвропейські реформи, забезпечувати необхідні умови для досягнення членства в Євросоюзі, ми ціною величезних жертв відстоюємо свій європейський вибір, захищаємо Європейський Союз, його майбутнє від російської агресії, а тому вагомим аргументом на користь України є домінуючі проукраїнські настрої серед громадян і політичного керівництва Євросоюзу.

Україна має позитивний досвід надання допомоги мільйонам жертв конфліктів і катастроф у всьому світі. Сповідуючи європейські цінності ми надаємо допомогу на місцях, рятуємо життя, запобігаємо людським стражданням та полегшуємо їх. Нажаль сьогодні сама Україна потребує саме такої допомоги від країн Євросоюзу. Сьогодні сформувалася нова якість стратегічного партнерства між Україною та Євросоюзом, головною складовою якого є спільне протистояння російській агресії. Вільна Європа демонструє рішучу підтримку України в боротьбі з агресором, здійснює дипломатичну підтримку, військово-технічну, фінансово-економічну, гуманітарну допомогу Україні. Ми щиро вдячні, що Європейський Союз мобілізує вкрай необхідну екстрену допомогу через свій Механізм цивільного захисту: щодня вантажівки та

потяги привозять в Україну медичні засоби, харчові продукти, медикаменти, генератори та інші товари першої необхідності.

Завдяки співпраці з Європейським Союзом Україна отримала велику фінансову допомогу на реформи в таких сферах, як економіка, освіта, охорона здоров'я. У найближчій перспективі Україну на євроінтеграційному шляху очікує повсякденна, кропітка робота.

Важко будувати плани і прогнозувати майбутнє в умовах війни, яку розв'язав проти України агресивний і непередбачуваний путінський режим. Але окреслюючи перспективи розвитку відносин України та Євросоюзу на найближчі роки, громадяни України налаштовані досить оптимістично і цілеспрямовано.

Реформи творять Люди: професійні, цілеспрямовані, віддані, сповідуючи європейські цінності. Виборюючи перемогу над ворогом, ми впевнено протистоїмо путінському режиму, який здійснює масштабний і цілеспрямований руйнівний вплив на теренах Євросоюзу з метою послаблення та його повного розвалу, а це масована наступальна пропаганда; втручання у внутрішньополітичні та виборчі процеси; енергетичний та ядерний шантаж; дискредитація державних структур країн Євросоюзу; міграційна зброя; підтримка націоналістичних, популістських рухів; розвідувально-шпигунська, диверсійно-підривна діяльність (Досвід і особливості євроінтеграції в умовах війни, 2022, с. 37-40).

Висновки. Узагальнюючи вище викладене можна констатувати, що євроінтеграційні процеси в Україні чітко спрямовані на розвиток української державності. Виховання громадянина, патріота української держави здійснюється у всіх закладах освіти, в тилу і на передовій. Вірні сини і доньки України мужньо стоять на захисті як своєї свободи і незалежності, так і свободи і незалежності європейських держав, цим самим демонструють найвищий рівень прояву європейських цінностей, а прагнення кожного українця, щоб Україна стала повноправним членом Європейського Союзу, є прагненням України до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства і великим шансом для України перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив.

Вступ України до Європейського Союзу – це питання перспективи, яке залежить від багатьох факторів, як економічних, так і політичних. Тож метою нашого наступного дослідження будуть політичні переваги інтеграції України до Євросоюзу, що пов'язані зі

створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки, яка так необхідна у цей важкий для України час.

ЛІТЕРАТУРА

- Бувльвінський, А. Г. (2014). Спорідненість ціннісних основ української державної ідеї XVI-XVII ст. та засадничих цінностей ЄС. *Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації*: монографія. К.: Фенікс, сс. 104—119 (Bulvinskyi, A. G. (2014). Affinity of the Value Foundations of the Ukrainian State Idea of the 16th-17th centuries and Fundamental Values of the EU. *Modern European Cultural and Historical Values in the Context of Globalization Challenges*: Monograph. Kyiv: Phoenix, pp. 104—119).
- Ващенко, Г. (1994). *Виховний ідеал*. Твори: У 6 т. Полтава: Полтав. вісн., т. 1. (Vashchenko, H. (1994). *Educational Ideal*. Works: In 6 vol. Poltava: Poltava. Vysn., vol. 1).
- Досвід і особливості євроінтеграції в умовах війни. *Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи, 1-2 (187-188)* (Experience and Features of European Integration in the Conditions of War. *Ukraine on the Path to the EU: Realities and Prospects, 1-2 (187-188)*).
- Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її виконання до 2025 року. Наказ Міністерства освіти і науки України № 527 від 06.06.2022 року (*Concept of National-Patriotic Education in the Ukrainian Education System and Measures for Its Implementation Until 2025*. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 527 dated June 6, 2022).
- Про засади внутрішньої і зовнішньої політики (2010). Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 40*, ст.527 (On the Principles of Internal and External Policy (2010). Law of Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine Bulletin (VVR), 40*, art. 527).
- Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі (2014). Постанова Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 16*, ст. 584 (On Confirming Ukraine's Course Towards Integration into the European Union and Priority Measures in This Direction (2014). Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine. *Verkhovna Rada Bulletin (VVR), 16*, art. 584).
- Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text> (On the Implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the One Hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and Their Member States, on the Other Hand. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 25, 2017, No. 1106).
- Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Закон України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2680-19> (Amendments to the Constitution of Ukraine (regarding the strategic course of the state towards full membership

of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization).
Ukrainian Law. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2680-19>).

Україна - ЄС: шлях до політичної асоціації (2022).
https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_association.pdf (Ukraine - EU:
Path to Political Association (2022).
https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_association.pdf)

SUMMARY

Pshenychna Liubov, Lysianska Viktoriia. Eurointegration Processes in Ukraine and Their Impact on the Development of Ukrainian Statehood.

This article explores the influence of Eurointegration processes on the development of Ukrainian statehood, with a particular focus on both universal and European interpretations of values. It argues that the education of citizens and patriots of Ukraine in educational institutions is centered around spiritual values that influence the development of statehood and accelerate Eurointegration processes. The article emphasizes that Ukraine embarked on the path of an associated member of the European Union during one of the most challenging periods in its history, facing external aggression and its consequences. Consequently, Eurointegration processes play a significant role in the development of Ukrainian statehood.

The article highlights that Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko has established a comprehensive system for nurturing creative, transversal individuals who are citizens of Ukraine, Europe, and the world, as well as patriots. The educational work at the University is based on the principles of forming highly educated, culturally aware, and patriotic individuals, worthy citizens of their country, as outlined in the Constitution of Ukraine, Ukrainian laws on education, the Universal Declaration of Human Rights, the State National Program "Education" (Ukraine in the 21st Century), the Program of Legal Education of Ukraine's Population, and the Concept of National-Patriotic Education of Youth, as well as the University's Statute.

In conclusion, Eurointegration processes in Ukraine are clearly aimed at the development of Ukrainian statehood. The education of citizens and patriots of Ukraine takes place in all educational institutions, both on the home front and at the forefront. The loyal sons and daughters of Ukraine bravely defend not only their freedom and independence but also the freedom and independence of European states. In doing so, they demonstrate the highest level of European values. The aspiration of every Ukrainian for Ukraine to become a full-fledged member of the European Union is Ukraine's desire to become a civilized constitutional state and build a democratic society, representing a significant opportunity for Ukraine to transform into a stable state with numerous prospects.

Key words: Ukraine, Eurointegration processes, European Union, democracy, statehood, values, cooperation, universal values, European values.